

II. ЕКОНОМІКА, УПРАВЛІННЯ І МАРКЕТИНГ

УДК 658.589(477)

*М. А. Михайлюк, канд. екон. наук,
доцент кафедри політичної економії
обліково-економічних факультетів,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

ІННОВАЦІЙНІ ЧИННИКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУР

АНОТАЦІЯ. У статті досліджуються інноваційні чинники функціонування корпоративних структур в Україні з огляду на важливість впливу інноваційного змісту ринкових перетворень як на теренах вітчизняної економіки в цілому, так і на рівні окремих корпоративних підприємств зокрема. Запропоновано умови посилення дії інноваційних складових у функціонуванні вітчизняних корпорацій через проведення ефективної внутрішньої економічної політики.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інноваційні чинники, корпоративні структури, конкурентоспроможність, економічна інноваційна політика.

АННОТАЦИЯ. В статье исследуются инновационные факторы функционирования корпоративных структур в Украине, учитывая важность влияния инновационного содержания рыночных преобразований как на территории отечественной экономики в целом, так и на уровне отдельных корпоративных предприятий в частности. Предложены условия усиления действия инновационных составляющих в функционировании отечественных корпораций через проведение эффективной внутренней экономической политики.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: инновационные факторы, корпоративные структуры, конкурентоспособность, экономическая инновационная политика.

ANNOTATION. The article investigates the factors functioning innovative corporate structures in Ukraine in view of the importance of innovation as the content market reforms in domestic economy as a whole and for individual corporate enterprises in particular. The conditions for strengthening of innovative components in the functioning of domestic corporations through effective economic policy.

KEY WORDS: innovation factors, corporate structure, competitiveness, economic innovative policy.

Постановка проблеми. Зростання ролі корпоративного сектора в трансформаційних процесах сучасної світової економіки стало вагомим фактором підвищення її конкурентоспроможності завдяки ефективному використанню інноваційних чинників. Саме з допомогою інноваційних ресурсів у функціонуванні найбільш конкурентних — корпоративних структурах — економікам більшості країн вдається уникнути економічної взаємозалежності, що поступово перевтілюється у руйнування національного економічного суверенітету та призводить до інших втрат у соціальній, політичній площинах. І хоча шлях України є досить тернистим у досягненні суспільного добробуту, неоднозначним у виборі вектора соціально-економічного розвитку на середньострокову перспективу, все ж слід враховувати загальні тенденції глобалізації та інтернаціоналізації світогосподарських процесів, які акцентують увагу на посиленні інноваційних чинників у становленні сучасного підприємництва, і в першу чергу корпорацій, як безальтернативної аксіоми ефективності господарювання будь-якої економічної системи.

Аналіз останніх джерел. Все більше аспектів інноваційних чинників у функціонуванні вітчизняних підприємств стають предметом відносно комплексного та більшою або меншою мірою повного аналізу українських та зарубіжних вчених. До них належать, зокрема, характеристика особливостей конкурентних переваг вітчизняних корпорацій в умовах відкритості ринку, які досліджують науковці ДУ «Інституту економіки і прогнозування» НАН України у колективній монографії «Корпоративні структури в національній інноваційній системі України» за ред. д-ра екон. наук Л. І. Федулової [1]. Інноваційні стратегії крупних вітчизняних підприємств щодо перспектив їхнього функціонування є об'єктом дослідження провідних фахівців НАН України В. М. Гейця, В. П. Семиноженка та ін. [2]. Соціально-економічний аспект інноваційних підприємницьких перетворень у вітчизняній економіці цікавить О. Гоша [3]. Обриси моделі «нової фірми» як структури корпорації досліджують російські вчені І. С. Межов та С. І. Межов [4]. Проблема співвідношення у національній економіці між великими та малими підприємствами у їхній здатності адаптуватися до змін ринкової кон'юнктури із залученням інновацій досліджують західні вчені А. Філіппе, Н. Блум, Р. Блундел, Р. Гріфіт, П. Ховіт [5] та Ф. Малрб, Л. Орсеніго [6].

Зазначені праці суттєво розширюють обрії сприйняття сучасних тенденцій у діяльності підприємницьких структур як у світовій економіці, так і в Україні та створюють додаткові умови для поглиблення досліджень інноваційних аспектів функціонування вітчизняних корпоративних підприємств.

Постановка завдання. Метою статті є виділення головних інноваційних відмінностей функціонування корпоративних структур в Україні як важелів та механізмів впливу на формування конкурентних переваг цих суб'єктів у ринковому середовищі.

Виклад основного матеріалу. У західній економічній літературі багато досліджень присвячується особливостям національних корпорацій й інноваційних стратегій крупних підприємницьких структур залежно від інституціонального устрою та похідних від нього економічних відносин. Увага приділяється впливу фінансових джерел інновацій, що тісно пов'язані з інституційними характеристиками національних інноваційних підприємств. Між інституційною та фінансовою складовою розвитку інноваційних підприємств існує системний зв'язок, завдяки якому інновації розглядаються як результат кумулятивних зусиль корпорацій щодо мобілізації фінансового капіталу у рівень кваліфікації робочої сили, що втілює інтелектуальний капітал, тобто сукупності інституційної організації та фінансового забезпечення інноваційних підприємств. У ринково розвинутих країнах під інноваційним підприємством розуміють підприємство (об'єднання підприємств чи корпорацію) будь-якої форми власності, у якого більше 70 % обсягу його продукції (у грошовому вираженні) за звітний податковий період є інноваційними продуктами чи інноваційною продукцією.

Світова економічна криза загострила актуальність прискорення інноваційного процесу для компаній, галузей і національних економік в цілому. І як справедливо відзначає Л. І. Федулова, вже сьогодні ми є свідками перерозподілу усього економічного простору на основі науково-технологічного домінування та прояву інноваційної активності у перспективних виробництвах [7, с. 26].

Досліджуючи інноваційні складові функціонування підприємницького середовища та набуття підприємницькими структурами у процесі просування їхньої продукції інноваційного змісту, формування відповідних переваг на ринку інновацій, стає зрозумілим чому акцент робиться саме на вітчизняні корпоративні структури. Унаслідок того, що 90 % товарів, які виробляються в Україні,

не мають наукового забезпечення, це гальмує не тільки науково-технічний прогрес, а й конкурентоспроможність країни на світовому ринку. Тому функціонування організаційно-економічних структур, які пронизували б господарську систему конкурентними перевагами і забезпечували б формування постійної потреби в розробці науково-технічних інновацій, розвитку всієї інноваційної сфери покладається, в першу чергу, на корпорації. Вони дають можливість ефективно концентрувати та вдало запроваджувати технічні, технологічні, управлінські, маркетингові зміни, що мають інноваційну складову і призводять до випереджальних переваг в умовах конкуренції з іншими підприємницькими структурами. Західні фахівці вважають, що підприємство повинно щорічно мати від 7 до 10 % оновлень і впроваджень до тих чи інших видів продукції та основних фондів, а також маркетингових та фінансових рішень. Лише за таких умов підприємство буде конкурентним на ринку та матиме перспективу середньострокового зростання. Західні компанії, в особі корпорацій, мають у своєму портфелі запас інноваційних складових, що дозволяють оновлюватися у термін від 10 до 15 років залежно від розміру та виду продукції [8, с. 20].

Формування в Україні ринкової економіки має на меті забезпечити її належний рівень конкурентоспроможності та інтеграції у світовий економічний простір. Досягнення цих параметрів можливе при умові, коли в процесі ринкової трансформації національної економіки будуть враховані специфічні риси її моделі, що характеризуються наявністю корпоративного сектора та гармонійного поєднання підприємств різних форм власності і господарювання. Усе актуальніша диференціація країн світу на основі рівня їхнього технологічного розвитку дає змогу виділити три групи держав: технологічні лідери, технологічні послідовники та технологічні аутсайдери. На жаль, Україна сприймається нині як кандидат на поповнення останньої групи. Фінансово-промислові активи в нашій державі нагромадились за рахунок нелегітимної приватизації ліквідних об'єктів, а не шляхом впровадження інноваційних технологій, структурної модернізації перспективних виробництв та підвищення рівня їхньої капіталізації. Україні знову потрібно зробити вибір: «або негайно впроваджувати інноваційні реформи, або змиритися з амплуа країни — економічного аутсайдера» [9, с. 20]. І саме тут найдоречнішим стає досвід функціонування корпоративних структур, які довели свою спромож-

ність вирішувати стратегічні проблеми економічного розвитку через суттєвий інноваційний потенціал. На користь необхідності інноваційного прориву України працює і радикальне зміщення акцентів у світовому економічному просторі. Відповідно до теорії великих економічних хвиль М. Леонтьєва світова економіка перебуває зараз у розбалансованому стані і концентрація зусиль корпоративних структур як у світі, так і в Україні, зокрема, дає підстави для оптимізму у питанні пріоритетів внутрішньої економічної політики щодо стратегії розвитку на середньострокову перспективу. Саме з корпораціями пов'язують надії щодо втілення концепції технологічного динамізму або постійної технологічної революції, відповідно до якої науково-технічне лідерство визначається не лише могутнім розвитком новітніх галузей промисловості, а й здатністю до динамічної та безперервної перебудови всіх сфер економіки для створення і дифузії новітніх технологій. За такого підходу економічна інноваційна політика, яку сповідають корпорації, охоплює:

- форми і способи включення науково-технічних результатів у натурально-речовий і вартісний оборот на всіх рівнях господарювання;
- структурні співвідношення в системі «наука—виробництво» та всередині науки;
- організаційно-правові та економічні форми інноваційної діяльності;
- ресурсне забезпечення сфери нововведень;
- форми кооперування і спеціалізації;
- ставлення суспільства до інновацій;
- мотивацію праці новаторів тощо [8, с. 21].

Розвиток корпоративного сектору при цілеспрямованій реалізації державної інноваційної політики щодо селекції, адаптації та дифузії технологій здатний прискорити економічне домінування в країні з перспективою урізноманітнення сфер та напрямів імпульсного впливу на визначальні сегменти вітчизняної економіки щодо підвищення їхньої конкурентоспроможності та експортного потенціалу в цілому. Вища інноваційна активність характерна саме для корпоративних структур, а не малих виробничих одиниць і тому завдання держави полягає у сприянні їхнього розвитку з формуванням необхідної інфраструктури та інших умов забезпечення діяльності. Важливим державним заходом стає необхідність термінової розробки загальнодержавної концепції нау-

ково-технічного та економічного прориву, основою якої повинні стати так звані «інвестиційні комплекси охоплення», які у розвинутих країнах включають капітальні вкладення в інноваційні технології та продукцію, маркетингове забезпечення, кадри, корпоративні НДДКР, технологічні ринки, інноваційні банки і фонди, комунікаційний та інформаційний менеджмент.

Успіх функціонування корпоративних структур в Україні залежить від визначення інноваційної стратегії, що буде використана для досягнення комерційних цілей. Найбільш розповсюдженими є стратегії нарощування, перенесення та запозичення. Якщо стратегія нарощування базується на поступовому збільшенні обсягів високотехнологічної, конкурентоспроможної продукції на основі використання власних можливостей, стратегія перенесення полягає у використанні зарубіжного досвіду через залучення технологій, то найбільш прийнятною для України слід вважати стратегію запозичення, що передбачає випуск наукомісткої високотехнологічної продукції на основі поєднання технологій високо розвинутих країн та власного інноваційного потенціалу.

Дослідження інноваційних чинників у функціонуванні корпоративних структур в Україні свідчить, що поряд з кількісними параметрами цього процесу у вигляді певних макроекономічних показників, існують і якісні ознаки стосовно різних сторін суспільного відтворення, які пов'язані і з умовами зворотного впливу інновацій на результати діяльності корпорацій, і з формуванням більш розвинутих відносин власності на інноваційні продукти корпорацій, нарешті тривалістю та стійкістю взаємодій інноваційного середовища для прогресу розвитку корпоративних структур.

В діяльності вітчизняних корпоративних об'єднань необхідно також виокремлювати масштаб, темп і рівень інноваційного розвитку. Так, масштаб інноваційного розвитку являє собою загальний обсяг випуску продукції, величину ресурсів суспільного відтворення, залучених до інноваційної діяльності корпорацій. Темп інноваційного розвитку з'ясовує динаміку залучення секторів економіки у співвідношенні витрат ресурсів на інноваційні заходи із загальними витратами ресурсів у відтворювальному циклі. Рівень інноваційного розвитку є вираженням характеру участі корпорацій у інноваційному процесі з огляду питомої ваги інновацій у розширеному відтворенні в цілому [10, с. 9—10].

Під тиском глобалізації, інтернаціоналізації бізнесу, інтелектуальних та інформаційних технологій і ресурсів у світовій еко-

номії формується модель «нової фірми», ознаки якої ототожнюють з корпорацією через інноваційний зміст:

- людський капітал стає визначальним елементом активів;
- в структурі активів переважають «неречові» статті (бренди, патенти, стратегічні альянси, ключові компетенції та ін.);
- стають більш гнучкими контракти з співробітниками, партнерами по бізнесу, іншими структурними підрозділами.

Тобто, конкуренція між корпораціями підвищила попит на інновації і якісні зміни, що призвело до суттєвого зростання значення людського капіталу. Результати дослідження 290 світових інноваційних лідерів підтверджують роль інновацій у корпоративній стратегії, а також дають підстави впевненості, що витрати на ці цілі будуть зростати і в наступні роки [11].

Інновації все більше стають центральним компонентом корпоративної стратегії і посилення конкуренції лише пришвидшує інноваційні тенденції розвитку корпоративних структур. Враховуючи, що корпорації орієнтуються на розробку товарних циклів, які простягаються на багато років, то цей часовий інтервал зумовлює поставку клієнтам або комплектуючих, або нових моделей чи виробів, і без інноваційного циклу вони ризикують втратити до себе цікавість. Також, при умові спаду в економіці, корпорації розглядають цю ситуацію як шанс для себе створити переваги над конкурентами, особливо більш слабкими, які виділяють менше коштів на інновації з фінансових міркувань. При цьому, коли сильнішим корпораціям вдається зберегти темп інновацій, то їм легше дістанеться або новий сегмент ринку, або лідируючі позиції та високі темпи зростання на початку піднесення в економіці.

Для України, що формує інноваційну систему, важливо, запозичуючи досвід розвинених країн, конструктивно використати потенціал корпоративних структур, які здатні стати не лише локомотивом зростання економіки в цілому, а й головним ресурсом розвитку її інноваційної сфери.

Висновки з проведеного дослідження. Підсумовуючи розглянуті аспекти інноваційного розвитку корпоративних структур в Україні, слід зазначити, що характерною ознакою останнього десятиліття є значне зрушення в підходах до рушійних сил економічного зростання саме через усвідомлення місії інновацій як перспективного напряму в середовищі конкурентної боротьби розвитку технологій. Виходячи з цього, визнається той факт, що в Україні нині намірили умови для поєднання наукового та практич-

ного досвіду, з одного боку, та переконливої впевненості органів державної влади, з іншого боку, у напрямі впровадженні стратегії розвитку корпоративних структур як рушійної сили в забезпеченні інноваційної складової економічного розвитку країни. Саме сучасні інноваційні зміни, що пов'язані з творчістю, інтелектом, знаннями, новаторством мають стати ключовим механізмом становлення національної моделі розвитку, де корпоративні структури повинні відігравати роль каталізатора економічних процесів та слугувати національній меті — посісти нашій державі гідне місце серед країн технологічних лідерів, маючи для цього відповідний науково-технічний потенціал.

Література

1. Корпоративні структури в національній інноваційній системі України/ За ред. д-ра екон. наук Л. І. Федулової. — К.: Вид-во УкрІНТЕІ, 2007. — 812 с.
2. Геєць В. М., Семиноженко В. П. Інноваційні перспективи України. — Х., Консалта, 2006. — 271 с.
3. Гош О. Соціально-економічний лад реформованої України: основні необхідні інновації // Економіка України. — № 3. — 2011. — С. 78—88.
4. Межов І.С., Межов С.І. Кто станет локомотивом инноваций — государство или корпорация? //ЭКО. — № 1. — 2011. — С. 72—82.
5. Competition and Innovation: an Inverted U Relationship / Aghion, Philippe, Nicholas Bloom, Richard Blundel, Rachel Griffith, Petter Howitt.- 2002. — PP. 541—562.
6. Technological Regimes and Schumpeterian Patterns Of Innovation / Breschi, Stefano, Franco Malrba and Luigi Orsenigo // The Economic Journal, 110. — 2000. — PP. 388—410.
7. Федулова Л. Науково-технічний та інноваційний процес в Україні: тенденції в кризових ситуаціях // Економіст. — № 1. — 2011. — С. 24—27.
8. Пискун М. В. Інновації як фактор економічної незалежності України // Проблеми науки. — № 12. — 2010. — С. 18—23.
9. Шнипко О. Інноваційне становище України: проблеми та перспективи // Вісник НБУ. № 2, 2008. С. 20—24.
10. Николаев А. Б., Осьмова М. Н. Некоторые теоретические аспекты инновационного развития // Весник Московского университета. — Серия 6. — Экономика. — № 5. — 2010. С. 3—14.
11. Jaruzelski B. Dehoff K. Profits Down, Spending Steady: The Global Innovation 1000 // Strategy+business. — October 27. — 2009. — Issues 57.URL: <http://www.strategy-business.com/article/09404?gko-ec9ef>.

Статтю подано до редакції 20.04.11 р.